

Valamit történt a Tiszatájjal. A változások már korábban, évekkkel ezelőtt jelentkeztek, de az idei évfolyam számaiban rendeződtek olyan struktúrává, amelynek erővonalai és tendenciái felismerhetők. Irányváltásról van szó, egy évek óta készülődő-alakuló fordulatról, amely a folyóirat munkájának alapjait érinti. Az elején állunk ugyan ennek a változásnak, amely éppen ezért nem teljes fegyverzetben lép elénk, hanem jobbra kísérletekkel-próbálkozásokkal nem határozottabb hanggal. Végleges ítéletet tehát egyelőre nem mondhatunk, hiszen a kimenetel a jövő titka. De nem hallgathatunk róla évekig, amíg majd kiderül, jó vagy rossz útra fordult-e a szegedi folyóirat; túlságosan nagy jelentőségű, a Tiszatáj lényegét, fundamentumát érintő változásokról van szó.

Ez — siessünk megnyugtatni mindenkit — nem világnézeti természetű. A Tiszatáj, mint eddig, magától értetődőleg ezután is a marxizmus-leninizmus tanításaihoz ragaszkodva dolgozik. A változás, a — még egyszer hangsúlyozzuk — fordulat értékű változás más irányú. A fő kérdés a folyóirat és Szeged, illetőleg a táj viszonya. Annak idején, huszonöt esztendővel ezelőtt, amikor a Tiszatáj megalakult, teljesen egyértelmű volt a helyzet: az új folyóirat a szegedi értékeknek akart fórumot biztosítani. Ezt mondta ki az első szám programadó nyilatkozata, s ezt az álláspontot képviselte a folyóirat mindennapos munkája is. Ad absurdum természetesen nem lehetett ezt a törekvést fenntartani — szerencsére, soha senki nem is akarta —, s a Tiszatáj mindig a szellemi élet országos vérkeringéséhez kapcsolódva fejtette ki tevékenységét. Nemcsak szegedi anyag jelent meg hasábjain, és nemcsak szegedi témákról, problémákról.

Néhány szám után azonban jelentkezett egy sajátos nehézség. Kiderült: Szegeden nem gyűlik össze minden hónapban annyi színvonalas — főként szépirodalmi — anyag, hogy megtöltené a folyóirat hasábjait. Körül kellett tehát nézni másutt élő szerzők után. A Tiszatáj körül is nézett, és szép számmal foglalkoztatott nem szegedi, nem „tiszatáji” szerzőket is. De ezt mindig kényszerhelyzetként vállalta. Soha egy pillanatra sem feledkezett meg arról, hogy szegedi folyóiratnak kell lennie-maradnia. Néha szinte kétségbeesetten kapaszkodott a városba, a tájba, mint a világűr sötétjébe kilépő asztromonauta az űrhajó köldökzsinórjába.

Persze, a hasonlat sántít. Szeged és a folyóirat kapcsolata nem olyan végtelen, mint az űrhajóé és az asztromonautáé. Az azonban ennek ellenére is bizonyos, hogy a Tiszatáj új törekvései — amelyeknek az a lényege, hogy a hajdani szoros kapcsolódás és ragaszkodás a városhoz, a tájhoz megszűnt, vagy megszűnőben van — drámaiak. A Tiszatáj eleresztette Szegedet, elszabadult a vá-

SZEGEDTŐL TÁVOLODVA...

rostól és a tájtól, s ha nem is lebeg szabadon vacogva a világűrben, még nem talált rá arra a közegre-környezetre, amelyben igazán otthon érezné magát.

De vitathatatlan: a Tiszatáj keresi, határozottan és konok makacssággal keresi ezt a helyet. Persze nem abszurd módon: nem arról van szó, hogy ezután nem engedi be hasábjaira a szegedi értékeket; aki olvassa a folyóiratot, tudja, hogy ez az eltávolodás ilyen értelemben megfontolt és mérsékelt, még akkor is, ha vannak olyan jelenségek, amelyek önmagukban nem rokonszenvesek. Ennek ellenére természetesen megkérdőjelezhetjük: szükséges-e, indokolt-e ez a változás? Azt hisszük, szükséges és indokolt. A fordulat nem néhány ember spekulációja következtében jött létre, hanem az élet kívánta így. Az a helyzet, amelylyel a Tiszatáj negyedszázados története során már többször találkozunk, de egyszer sem ennyire kiélezetten, hogy tudnillik nem gyűlik itt össze elegendő mennyiségű színvonalas anyag. Ha összegyűlné, mindent kiszorítana. De, sajnos, nincs. El kellett tehát dönteni, mit csináljon szabad energiával a folyóirat. Készülje-e a rosszat, vagy kutasson új lehetőségek után. Az előbbi, nagyon helyesen, nem vállalta a lap, maradt tehát — harmadik eset nem lévén — a második út.

A Tiszatáj ezután megvizsgálta a lehetőségeket, és rábukant egy olyan feltáratlan irodalmi területre, amellyel magyarországi folyóirat módszeres következetességgel még sohasem foglalkozott. Ráakadt a szomszéd országok magyar irodalmára. Ez az irodalom mennyiségben és értékben is jelentős. Az utóbbi évek legnagyobb magyar könyvsikere például az Erdélyben élő Sütő András Anyám könnyű álmot ígért című regénye volt. Foglalkozni ezzel az irodalommal a folyóirat frissességével, gyorsaságával, tájékoztatni értékeiről, sikereiről, ápolni, erősíteni kapcsolatainkat: valóban szép és nagy feladat, különösen egy olyan folyóirat számára, amely három ország határainak találkozási pontján jelenik meg. Ha ezt a feladatát a Tiszatáj képes úgy megoldani, hogy a tényleges szegedi értékeknek is fórumot biztosít, egy szavunk se lehet: a folyóirat jót cselekedett.

Egyelőre persze ezt még nem mondhatjuk. Egyelőre még csak az biztos, hogy a folyóirat jól határozott. Egyrészt ugyanis nyilvánvalóan évekknek kell eltelnie ahhoz, hogy megtudjuk, képes-e ezt a feladatot a folyóirat jól megoldani, másrészt eléggé fel-

tűnő, hogy az új úton az első lépéseket kissé botladozva teszi meg a Tiszatáj.

Botladozva és akadozva. Ebből a munkából ugyanis épp az a rendszeres következetesség, ha tesszük, didaktikus eljárás hiányzik, amely az egésznek értelmet adna, és hiányzik a folyóirattól megkövetelhető gyorsaság. Következetességről, rendszerességről beszélve nem arra gondolunk persze, amit a folyóirat egyébként már megvalósított, hogy tudnillik minden számban legyen ilyen anyag. Ott a baj, hogy azt nem értjük mindig, ami az idei 12 számban megjelent. Nem értjük például, miért szerepel a jugoszláviai, szlovákiai, szovjetunióbeli magyar irodalomhoz képest olyan aránytalanul nagy mennyiségben a romániai. (Nem azt akarjuk persze, hogy ezek az anyagok centiméterre egyformák legyenek.) Aztán azt sem értjük, hogy ebben a romániai magyar anyagban miért bukkann fel oly sürűn egy-egy író neve, a kitűnő Veress Dániel például; pláne, ha arra gondolunk, hogy a már említett Sütő András az idei évfolyam számaiban egyetlen eredeti anyaggal sem szerepel.

Nem folytatjuk tovább, a két erdélyi író nevét is csak példaképp említettük, mert csak utalni akartunk arra, hogy ez a mun-

ka ma még tényleg esetleges, véletlenszerű, nem alakultak még ki határozottan szerkezetének körvonalai. Ennek megteremtése: a jövő feladata.

Azután — hogy kifogásainkat folytassuk — az eddigi közlésekből az sem derül ki világosan, milyen alapállásból foglalkozik a Tiszatáj ezekkel az irodalmakkal. Megelégszik-e a pusztá közléssel, vagy vállalkozik a külföldön élő magyar írók értékelésére-elemzésére is. Nem kizárólag, sőt nem is elsősorban arra gondolunk, hogy egyes írókat és műveket bíráljon a Tiszatáj. Ez a dolog kisebbik és egyszerűbb része. Összefoglaló értékelésekre lenne szükség. Egészen más például a jugoszláviai, mint a romániai magyar irodalom karaktere. A jugoszláviai magyar írók munkáiból például — elnézést a sommás ítéletért — alig tudunk meg valamit arról, hogyan is élt és él manapság Vajdaságban a nép, — a jugoszláviai magyar írók valamiféle elvont modern irodalmi modellt követnek —, a romániaiból már jóval többet tudunk meg e tárgyáról. Mindennek — tárgyként, problémaként — a Tiszatájban is szerepelnie kell, illetve kellett volna máris.

Mit mondhatunk összefoglalás-ként a Tiszatáj változásairól? A folyamat kezdetén állunk, s a helyzet természete szerint most még inkább a feladatok, mint az eredmények világosak. Nem kritikusi kibúvó, de tényleg így van: ebben a dologban a jövő dönt. Ne türelmetlenkedjünk a végső szó kimondásával: higgadtan várjuk ki ezt a jövőt.

ÖKRÖS LÁSZLÓ

Simai Mihály HOLNAP ÓTA

királyi maszkom
rabszolga maszkom
életem halálom
egy kohóba

viselem láthatatlan arcom
ösödök óta
holnap óta

nézem a sok-sok
menthetetlent
aki én voltam
valaha

szakállamban
egy paraszt serken
sebhelyemben dúl
egy kaiona

még csupa vér
ha emberibben
lehetnek az ember fia

fűtépem láthatatlan arcom
láthatjátok
olyan szelíd

nem ént verekszem
nem én haragszom
megannyi maszk
gyűlölködők

én kit Konecsni Mária
szült a világra
jó vagyok
lelkemben mint az ács fia

tengernek
Neptun szigonyára
holdig-erőnek
jó vagyok

s fűnek bogárnak
s bizonyára
istennek is
mert meghalok

EGY BABÉRKOSZORÚ REJTÉLYE

Egészen kicsiny, körülbelül 2,4 centiméter átmérőjű egyszerű ezüst babérkoszorú. Csaként feltűzve hordták vízszintes vörös szalagon. Sok más között, egy ilyen kitüntetés is látható a „Válogatott katonai kitüntetések” elnevezésű kiállításon a budapesti Országos Hadtörténeli Múzeumban. Az említett kitüntetés a Magyar Katonai Erdemrend harmadik fokozata. A Magyar Katonai Erdemrendet, az 1848-49-es szabadságharc kitüntetését 1848. március 2-án alapította az Országos Honvédelmi Bizottmány, „az oly annyira szorongatott haza érdekében szerzett érdemek” elismerésére és ösztönzésére. Első osztályát Bem altbornagy Erdély felszabadításért, Görgey tábornok Budavár visszavételéért kapta meg.

Petőfi Sándornak Szászsebesen 1849. április 11-én keletkezett levele — amely 1849. április 26-án a Hivatalos Közlönyben napvilágot látott, és bekerült később a költő összes művei kiadásába is — beszámol arról, hogyan kapta meg ő maga e kitüntetés harmadik fokozatát: „Így meg vagyok végre jutalmazva is, pedig túlságosan. Nem azért, hogy érdemeimet kaptam, hanem azon mód által, mellyel azt nekem átadta Bem. Legyen gyöngeség tőlem vagy akármely, én meg nem

állhatom, hogy e jelenetet ki ne írjam. Saját kezeivel tűzte mellemre az érdemjelet Bem, balkezeivel, mert jobbjá még föl volt kötve, s ezt mondá: „Balkézzeled tűzöm föl, szívem felől kezemmel.” E mikor elvégzé, megölelt, hosszan és melegen ölelt! — az egész világ tudja, hogy én nem vagyok szerény ember, de istenemre mondom, ennyit nem érdemeltem.”

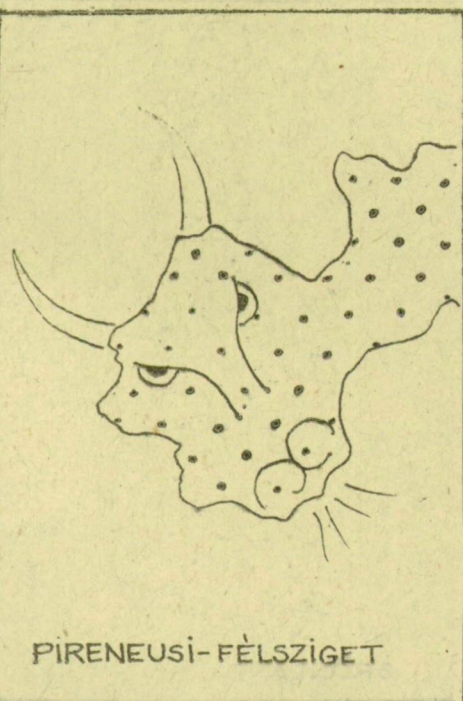
A kiállítást — Makai Ágnes muzeológus rendezte, a kivitelezés megtervezése Gyimesi Lajos alezredes, festőművész munkája — bepillantást nyújt a numizmatika kevésbé ismert ága, a katonai kitüntetések világába.

A numizmatikai tárgyak — ezen belül a kitüntetések gyűjtése világszerte, nálunk is fölfelé ível. Múzeumok és magángyűjtők szinte versenyeznek egy-egy ritkaság megszerzéséért, tájékoztat bennünket a kiállítás rendezője. A magyarországi múzeumok kö-

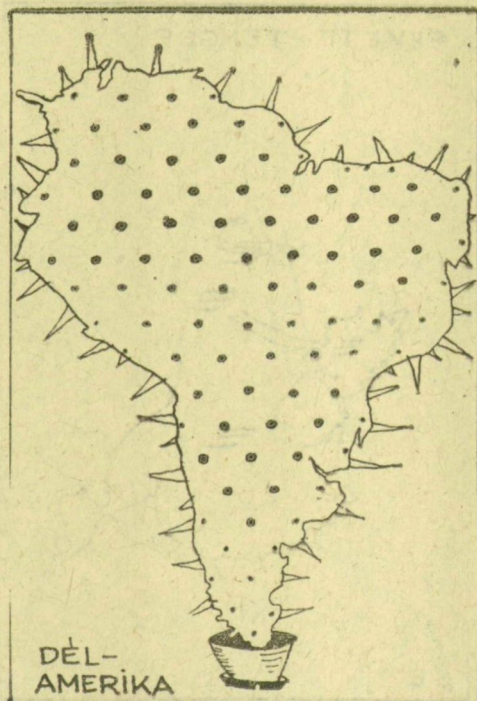
zül a Nemzeti Múzeum és a Hadtörténeli Múzeum rendelkezik komoly kitüntetés-gyűjteménnyel. Gyűjteményeinknek azonban eddig csak kis része szerepelt kiállításokon. A hazánkban első ízben megrendezett e katonai kitüntetés kiállításnak az a célja, hogy a muzeális anyagot megismertesse, egyszersmind történelmi ismereteket terjesszen. A kiállításon rövid történelmi bevezető szemléltetés után, amely az újkori kitüntetési rendszerek kialakulását mutatja be, az érdeklődők a XVIII., XIX. és XX. század mintegy 600 magyar, osztrák-magyar, és külföldi katonai érdemrendjével, érdem- és emlékérmével, többek között az említett egyszerű ezüst babérkoszorúval ismerkedhetnek meg.

Arra a kérdésre, vajon hol lehet az egyszerű ezüst babérkoszorú eredetije, a következő választ kaptuk:

— Petőfi eltűnésének, halála körülményeinek kutatói megállapították, hogy számos kitüntetés őrzését bízta Bem a költőre, tehát minden bizonnyal nála lehetett a sajátja is a végső napokban. Hogy korábban tűnt-e el, vagy a költővel tömegsírba szállt az egyszerű babérkoszorú — egyike marad a Petőfi-rejtélyeknek.

PIRENEUSI-FÉLSZIGET

DÉL-AMERIKA

ÉSZAK-AMERIKA

NAGY-BRITANNIA ÉS ÍRORSZÁG